

Әдебиет:

1. Қазақстан Республикасының 2001 жылғы 16 шілдедегі N 242 Заңы Қазақстан Республикасындағы сәулет, қала құрылысы және құрылыс қызметі туралы (2021 жылғы 27 желтоқсандағы өзгерістер мен толықтырулармен).

2. Экономика. URL: <https://kapital.kz/economic/>

3. ХАБАРЛАНДЫРУЛАР. URL: <http://stat.gov.kz/almaty>

İNVESTISIYA LAYIHƏLƏRİNİN İŞLƏNMƏSİNDƏ LOGİSTİK İDARƏETMƏNİN XÜSUSIYYƏTLƏRİ

Namazova Aynur Məhəmməd qızı

Mingəçevir Dövlət Universiteti

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti, dissertant (Azərbaycan)

Investisiya layihəsinin logistik sistemi dedikdə, investisiya layihəsinin bütün mərhələlərində əmtəə, informasiya və maliyyə və s. axınların layihənin bütün iştirakçılarının qarşılıqlı məcmusu başa düşülür. Konseptual baxımdan logistik idarəetmənin müasir nəzəriyyəsi: sistemli təhlil, kibernetik yanaşma, əməliyyatların tədqiqi, iqtisadi-riyazi modelləşdirmə metodologiyasına əsaslanır.

Ümumiyyətlə, sistemli yanaşma baxımından dərin struktur və məzmun araşdırmaları aparmadan keyfiyyətli idarəetmə qərarlarının qəbul edilməsi qeyri-mümkündür. Sistemli təhlil istənilən obyektin elə bir araşdırılması metodologiyasıdır ki, burada müşahidə və araşdırmaları sistemli olaraq təşkil edilir.

Müxtəlif iqtisadi səviyyələrdə proqram – məqsədli planlaşdırma, funksional – sistemli təhlil, proqnozlaşdırma, modelləşdirmə və s. kimi idarəetmə metodlarından logistik sistemin təhlili zamanı qarşıya çıxan problemlərin həlli üçün istifadə olunur.

Qeyd etmək lazımdır ki, logistik sistemlər formalaşdırılarkən sistemli yanaşmanın bir sıra prinsiplərinə xüsusi diqqət yetirilməsi tələb olunur:

- sistemin yaradılmasının mərhələlər üzrə ardıcıl olaraq davam etməsi, ardıcılıq prinsipi;

- layihələşdirilən sistemin informasiya, resurs, etibarlılıq və digər xüsusiyyətlərinin uzlaşdırılması;

-ayrı-ayrı yarımsistemlər və bütün sistemin məqsədləri arasında münaqişələrin yoxluğu prinsipi.

Sistemli təhlili qeyd olunan prinsiplərə əsaslanmaqla aşağıdakı mərhələlər üzrə həyata keçirmək lazımdır:

- Problemin iqtisadi baxımdan təhlilini aparmaq;

- Mövcud sistemlərin struktiv təhlilini araşdırmaq;

- Sistemlərin ümumi məqsəd və səmərəlilik meyarını müəyyən etmək;

- Məqsədi həyata keçirmək üçün resurslara olan tələbatı müəyyən etmək;

- Proqnozlaşdırmaq, gələcək dövr üçün mövcud vəziyyəti qiymətləndirmək;

- Kompleks inkişaf proqramının tərtibi;

- Qarşıya qoyulan məqsədə çatmaq üçün əlverişli sistemi qurmaq.

Kibernetik yanaşmaya görə istənilən logistik sistemin ilk və əsas elementi elə bir prosesə daxil olur ki, burada optimal olaraq resurs axınına çevrilirlər, bununla əlaqədar isə logistik sistemlərin proses üsulu ilə təqdim edilməsini adətən optimal-axın sistemi də adlandırırlar.

Kibernetik modelin qurulması və optimallaşdırılması üçün əsas istinad o olmalıdır ki, logistik sistemin əsas xüsusiyyətləri riyazi üsulların köməyi ilə təsvir edilə bilər. Həmin model optimallaşdırma alqoritmi hazırlanarkən başlanğıc obyekt rolunu oynayır, daha sonra kibernetik sistemdə reallaşdırılır.

Buradan çox aşkar görünür ki, əks əlaqə prinsipləri kibernetik modelinin əsasını təşkil etməklə layihə tsikilinin istənilən mərhələsində investisiya layihələrinin reallaşdırılmasının logistik idarəedilməsində geniş tətbiq edilir.

Əməliyyatların aparılmasının mühüm konseptual və metodoloji anlayışı səmərəlilik anlayışdır.

Müəssisələrdə istənilən investisiya prosesinin məqsədi mənfəətin əldə edilməsi və yaxud investisiya layihəsinin müvəffəqiyyətlə reallaşdırılmasıdır. Deyilənlərlə yanaşı layihənin bilavasitə reallaşdırılması ciddi zaman məsrəfləri tələb edir. Bununla da əməliyyatların araşdırılması nəzəriyyəsinin alətlərinin tətbiq edilməsi imkanları yaranır. Belə olan halda logistikanın vəzifəsi inteqrasiya olunmuş səmərəli tənzimlənmə və nəzarət sisteminin yaradılmasıdır. Sözügedən sistem maddi, maliyyə və digər resurs axınlarını tənzimləyir və nəzarət edir. Burada məqsəd investisiya layihəsinin yüksək keyfiyyət və dəqiqliklə həyata keçirilməsinə nail olunmasıdır.

Qəbul edilmiş qərarlar o zaman optimal hesab olunur ki, mövcud şəraitdə həyata keçirilmiş əməliyyatlarda daha yüksək kəmiyyət və keyfiyyət göstəricilərinə nail olunsun. Eyni zamanda burada təsbit olunmuş məhdudiyətlər də saxlanılır.

Nəzərə almaq lazımdır ki, investisiya fəaliyyətində zaman aspekti, onun həyata keirilməsi müddəti mühüm yer tutur, qərarın qəbul edilməsindən vasitələrin yatırılması, daha sonra maliyyə nəticələrinin əldə edilməsinə qədər bir zamanı əhatə edir. Bu səbəbdən də investisiya layihəsinin logistik sistemi tipik proqnozlaşdırılan logistik sistemlər qrupuna aid edilə bilər.

Çox aşkar görünür ki, proqnozlaşdırmanın alətlərindən istifadə edilərək investisiya layihələri ilə bağlı logistik sistemlərin fəaliyyətinin təhlili xüsusi aktualıq kəsb edir.

Ədəbiyyat:

1. Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti. İ.Q.Quliyev. “İnvestisiya layihələrinin qiymətləndirilməsi”. Dərs vəsaiti, Bakı: 2020. 280 səh.
2. İmanov T.İ. Logistikanın əsasları. I-II hissə Dərslik. Bakı. “Təhsil” NPM. 2005.
3. Səmədzadə. Ş. Ə. Əliyev E.Ə. Əliyev N.S. İnvestisiya layihələndirilməsi. Bakı, Maarif 2003.